

УДК 373.017

Ольга КУЗЬМИЧ,
кандидат історичних наук, викладач Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж технологій, бізнесу та права Волинського національного університету імені Лесі Українки»

Формування знань про історію держави під час проведення виховних заходів

Keywords: patriotism, patriotic upbringing, state symbols, patriot, war.

Аналізується система та особливості проведення патріотичних виховних заходів у фахових передвищих закладах освіти на прикладі Фахового коледжу технологій, бізнесу та права (м. Луцьк).

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, державні символи, патріот, війна.

Olha Kuzmych. Formation of Knowledge about the History of the State During Educational Activities.

The article analyzes the system and features of patriotic educational events in professional higher education institutions using the example of the Professional College of Technology, Business and Law (Lutsk).

Постановка проблеми. У сучасних умовах, коли відбуваються глибокі зміни в житті суспільства, коли Україна виборює свою незалежність у кривавій війні, одним із центральних напрямків роботи зі здобувачами освіти стає національно-патріотичне виховання. Формування знань про історію держави, державні символи, ознайомлення з традиціями і культурною спадщиною народу під час проведення виховних заходів є необхідним елементом навчально-виховного процесу.

Коли Україна зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, відмінного значення набуває патріотичне виховання учнівської молоді. Патріотизм – це одна з якостей людського характеру, яка, подібно до любові, керує людською свідомістю задля великих справ і малих вчинків в ім'я своєї Батьківщини.

Відродження патріотизму – нагальна проблема сучасного українського суспільства. Нова соціальна ситуація потребує переосмислення провідних теоретико-методологічних підходів до патріотичного виховання, мети, завдань, змісту та технологій їх реалізації. Патріотичне виховання – це організований, планомірний та цілеспрямований процес засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури,

спрямований на формування у неї національно-громадянської самосвідомості, патріотичних переконань та поведінки, усвідомлення своїх вчинків і дій на благо народу й держави, готовності до захисту Вітчизни.

У сучасних умовах, коли Україна бореться за свою незалежність та територіальну цілісність, питання національно-патріотичного виховання молодого покоління набуває особливої актуальності. Освітній процес відіграє ключову роль у формуванні свідомої та відповідальної особи, здатної захищати інтереси своєї Батьківщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми патріотичного виховання студентської молоді досліджують сучасні вчені І. Бех, О. Вишневський, М. Євтух, О. Киричук, О. Коберник, П. Кононенко, М. Красовицький, В. Кузь, Н. Мойсеюк, Л. Новікова, Н. Селіванова, Б. Ступарик, М. Чепіль, К. Чорна та інші. Окремі аспекти патріотичного виховання прослідковуються у працях В. Сухомлинського. Науковці одностайно визнають, що надважливими завданнями сучасних освітян є формування сучасного національно-патріотичного комплексного виховного процесу.

Мета статті: проаналізувати особливості національно-патріотичного виховання здобувачів освіти в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Під час навчання у закладах фахової передвищої освіти відбувається формування культурно-ціннісних орієнтацій духовно-етичної основи особистості людини, розвиток її емоцій, почуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі. Виховати свідомого патріота і громадянина означає сформувати комплекс певних знань, особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою у повсякденних діях, вчинках, поведінці.

Отже, перед педагогами стоїть завдання надзвичайної ваги: виховати патріота – громадянина своєї Батьківщини, культурну, освічену людину, яка гідно представлятиме свою державу у всесвітній спільноті.

Згідно з Концепцією національно-патріотичного виховання здобувачів освіти фахового коледжу, національно-патріотичне виховання – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особи до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання здобувачів освіти – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- поваги до державних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- участі у громадсько-політичному житті країни; повазі до прав людини;
- верховенства права;
- толерантного ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівності всіх перед законом;

– готовності захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Ключовими напрямками виховання у Фаховому коледжі мають стати демократизація і гуманізація у становленні національної самосвідомості, виховання взаємоповаги між націями і народами, долучення до загальнолюдських цінностей.

Головним завданням є виховання людини мислячої і діяльної у контексті української та світової історії, усвідомлення себе громадянином України, відповідальним за її розвиток.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними є громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості прийдешніх поколінь. Вони розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності, територіальної цілісності України [2, с. 512–517].

Кожен українець повинен знати, що ми маємо понад тисячолітню традицію державності та захисту наших земель, куди входять княжа доба Русі, козацьке Військо запорозьке, Українські січові стрільці, армії Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасники антибільшовицьких селянських повстань, загони Карпатської січі, Української повстанської армії, українці-повстанці у сталінських концтаборах, учасники дисидентського руху. Також патріотичне виховання здійснюється на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013–2014 роках, Героїв Небесної сотні, учасників антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил у Донецькій і Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим російською федерацією, війни рф проти України.

Виховна робота здійснюється через навчальний процес. Триєдина мета при проведенні занять – це завчасно запрограмований викладачем результат, який повинен бути досягнутий ним і здобувачами освіти в кінці заняття.

Виховний аспект мети заняття передбачає використання змісту навчального матеріалу, форм

і методів навчання для формування і розвитку моральних, естетичних, патріотичних, екологічних та інших якостей здобувачів освіти. Діяльність педагогічних працівників у сфері національно-патріотичного виховання це:

- проведення заходів, спрямованих на реалізацію патріотичного виховання у Фаховому коледжі, присвячених подвигам українських воїнів, боротьбі за територіальну цілісність і незалежність України (наприклад, до Дня пам'яті Героїв Крут, до Дня героїв Небесної сотні; до Дня захисників і захисниць України тощо);

- підтримка та сприяння волонтерським проектам, іншій громадській діяльності, спрямованій на заохочення молоді до благодійних соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив і проектів на благо України. Проведення виховних годин у форматі зустрічей із волонтерами, учасниками війни, яку РФ розв'язала і веде проти України. Організація майстер-класів за участю здобувачів освіти і їх законних представників із виготовлення сувенірів для бійців ЗСУ тощо;

- створення умов для популяризації найкращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу. Реалізація виховних проектів на теми «Мій родовід», «Моя сім'я в історії рідного міста», «Мое місто в історії моєї країни» тощо;

- активне залучення до патріотичного виховання здобувачів освіти учасників бойових дій на Сході України, членів сімей Героїв Небесної сотні, учасників Антитерористичної операції, операції Об'єднаних сил та їхніх сімей, діячів сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, які проявляють активну громадянську і патріотичну позицію;

- залучення здобувачів освіти до участі у збереженні й підтримці єдності українського суспільства, у громадському русі задля громадянського миру і злагоди;

- сприяння спортивній і фізичній підготовці, спрямованій на утвердження здорового способу життя громадян з урахуванням принципів національно-патріотичного виховання; проведення спортивних змагань та дня здоров'я;

- налагодження співпраці з військовими формуваннями України як мотивація готовності до вибору військових професій.

Відомо, що святкування знаменних календарних дат, відвідування краєзнавчих музеїв, знайомство з пам'ятками історії та культури рідного міста, села, краю – найбільш сприятливий ґрунт для виховання патріотизму у студентському середовищі, один із засобів утвердження громадянської зрілості,

духовного становлення громадянина. Зазначимо, що лише за часів незалежності України у вітчизняну науку повернулися поняття «національна свідомість» та «національна самосвідомість». Тільки національно свідомі люди можуть бути громадянами-патріотами. Знання про справжніх патріотів країни, своєї справи дозволяють стверджувати, що патріот – не книжне слово, не романтизований образ, а реальність. Ознайомлення з видатними українцями, особливо відродження забутих імен вітчизняних діячів культури, науки, мистецтва, – процес необхідний не тільки для збагачення національної скарбниці, а, в першу чергу, для піднесення авторитету нації у молоді.

Особливого значення набуває ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність, зокрема, у ХХ–ХХІ ст. Це Українська повстанська армія, дисидентський рух, студентська «революція на граніті», Помаранчева революція, Революція Гідності [6, с. 10–15].

Студенти усвідомлюють, що імена сучасних українських митців, спортсменів, акторів теж створюють позитивний імідж України у світі. Світові спортивні рекорди (братів Кличків, А. Шевченка, Я. Ключкової, О. Харлан, Е. Світоліної), успіхи української олімпійської та футбольної збірних, імена театральних діячів (Б. Ступки, А. Роговцевої, І. Миколайчука), перемога та участь у пісенному конкурсі «Євробачення» Руслани Лижичко, Джамали, «Kalush Orchestra» додають слави не лише виконавцям, а й країні, сприяють її світовому визнанню. Знайомство з видатними земляками викликає почуття поваги й особистої причетності, заохочує до активного життя, стимулює бажання зробити щось значиме для свого народу. Через такі приклади приходить розуміння студентами понять «патріот своєї справи», «патріот навчального закладу», «патріот міста», «патріот країни».

Любов до рідної мови, культури, національних традицій – це природне почуття кожної національно свідомої людини. Володіння національною мовою є першоознакою патріотизму. Мова – найбільш дієвий засіб патріотичного виховання, бо усвідомлення своєї національної належності, формування національної самосвідомості відбувається завдяки рідній мові. Кожен свідомий громадянин мусить знати і виконувати рідномовні обов'язки свого народу. Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Боротьба за національну мову завжди була показником національної самосвідомості. Рідна мова була і є надзвичайно важливою сферою впливу на національну самосвідомість молоді. Ефективна система патріотичного виховання має забезпечити умови,

які сприяють заохоченню студентів до вивчення рідної мови, стимулюють до вдосконалення мовленнєвих знань, підвищення культури мовлення, що веде до зростання загальної культури особи, громадянської зрілості.

Зокрема, В. Сухомлинський зазначав, що «в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків» [7].

Небайдужими залишають студентську молодь історичні приклади прояву патріотизму однолітків: бій під Крутами, національний молодіжний рух у Західній Україні, «живий ланцюг» на підтримку незалежності України (1990 р.), студентська «революція на граніті» (1991 р.), Майдан і помаранчева революція (2004 р.), бойові зв'язки сучасних воїнів ЗСУ.

Важливо сформувати у студентів національно свідомий підхід до оцінювання давньої та сучасної історії України, навчити бачити наскрізну ідею української історії – ідею державної незалежності.

Почуття патріотизму виростає і з поваги до Фахового коледжу технологій, бізнесу та права, в якому навчаються студенти. Цьому сприяють знання історії навчального закладу, досягнення наукових шкіл, відкриття учених, які працювали і працюють у коледжі. Патріотичні почуття у студентів викликають сторінки з історії навчального закладу та стенди з історії коледжу.

У Міністерстві оборони України переконані, що незабаром у державі запрацює насправді дієва система військово-патріотичного виховання – від уроків предмету «Захист України» у школах до створення в системі Міноборони соціально-культурної інфраструктури військово-патріотичного виховання, яка буде постійно апробувати та впроваджувати нові форми освітньо-пізнавальної, практично-пізнавальної діяльності у сфері військово-патріотичного виховання. Для цього буде

використано найкращий світовий та український досвід.

Висновки. Педагогічну позицію нашого колективу характеризують повага до кожного учасника освітнього процесу як до особистості, віра в здатність здобувачів освіти працювати серйозно, захоплено, творчо. Саме ця позиція визначає вибір методів, засобів, прийомів і форм навчання та виховання, що передбачають реалізацію національно-патріотичного виховання.

Індикаторами його ефективності у Фаховому коледжі є:

- збільшення відвідуваності здобувачами освіти закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України;

- підвищення серед здобувачів освіти рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, визначних українських учених, педагогів, спортсменів, військових, підприємців, провідних діячів культури, мистецтв, а також духовних провідників народу;

- збільшення кількості здобувачів освіти, які пишуться своїм українським походженням, громадянством;

- збільшення кількості здобувачів освіти, які подорожують в інші регіони України;

- збільшення кількості проведених зустрічей здобувачів освіти з борцями за незалежність України у XX столітті, ветеранами та учасниками Антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил у Донецькій і Луганській областях;

- збільшення чисельності громадян, готових до захисту незалежності та територіальної цілісності України;

- збільшення кількості студентів, залучених до проєктів та заходів національно-патріотичного виховання місцевого, всеукраїнського й міжнародного рівнів, які відповідають ціннісним орієнтирам.

Використані джерела

1. Кульчицький В. Патріотичне виховання учнівської молоді в сучасній школі. URL: [chrome extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_1/10.pdf](chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_1/10.pdf)
2. Його ж. Патріотичне виховання учнів у школі – стратегічний напрямок розвитку держави. *Perspectives of world science and education* : матеріали V Міжнарод. науч.-практ. конф., г. Осака, Японія, 29–31 января 2020 г. Осака, 2020. С. 512–517.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді : додаток до наказу МОН України від 16.06.2015 р. № 64. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
4. Миколаєнко А. Є. Патріотичне виховання старшокласників у взаємодії сім'ї і школи як об'єкт науково-теоретичного аналізу. *Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту*. Серія: Педагогічні науки. 2016. Вип. 140. С. 307–311.
5. Петронговський Р. Р. Теорія і практика формування патріотизму старшокласників : монографія / за ред. М. В. Левківського. Житомир : Полісся, 2003. 220 с.
6. Руденко Ю. Патріотичне виховання учнів : концепція. *Освіта*. 2001. 22–29 серп. С. 10–15.
7. Сухомлинський В. О. Вибр. твори : у 5 т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 1. 654 с.